

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті

**Л.Н. ГУМИЛЕВ атындағы
ЕУАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЗАН ФАКУЛЬТЕТИНИҢ
құрылғанына 20 жыл толуына арналған
«ҚҰҚЫҚ ЖҮЙЕСІ МЕН ЗАМАНАУИ МЕМЛЕКЕТ: МӘСЕЛЕЛЕРІ,
ДАМУ ҮРДІСТЕРІ ЖӘНЕ КЕЛЕШЕГІ»
атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ
17 мамыр 2019 жыл, Нұр-Сұлтан қ.**

МАТЕРИАЛЫ СБОРНИКА

Международной научно-практической конференции
**«ПРАВОВАЯ СИСТЕМА И СОВРЕМЕННОЕ ГОСУДАРСТВО:
ПРОБЛЕМЫ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»**
посвященной 20 летию
**ЮРИДИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА
ЕНУ имени Л.Н. ГУМИЛЕВА
17 мая 2019 года, г. Нур-Султан**

Нұр-Сұлтан, 2019

**ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1
К18**

Редакциялық алқа:

Амандықова С.К., Ибрагимов Ж.И., Өмірзақов П.К., Хайрмуханмедов Н.И., Тлепина Ш.В., Нурмағамбетов А.М., Сембекова Б.Р., Мырзатаев Н.Д., Женисов С.К. Баймолдина С.М., Бердиярова Ж.С., Абаева Х.

Заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы 17 мамыр 2019 жыл. Жалпы редакциясын басқарған: Е.Б.Сыдықов. – Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019. – 687 бет.

ISBN 978-601-337-176-4

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің заң факультетінің құрылғанына 20 жыл толуына арналған «Құқық жүйесі мен заманауи мемлекет: мәселелері, даму үрдістері және келешегі» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағы және құқықтық мемлекеттік: қоғамды жаңғырту және тұрақтылық, Қазақстан Республикасындағы азаматтық құқықтың дамуы мен қазыргі құрылу тенденциялары, қылмыстық сот төрелігі: заманауи заңдар жүйесіндегі дәстүрлер мен жаңалықтар, заманауи мемлекеттің жүйесінде өзгерістер енгізудің халықаралық құқығының ықпалы, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасындағы құқықтар туралы ғылыми мақалаларды қамтиды. Жинақ заңгер мамандарға және барша қауымға арналған. Барлық материалдар авторлардың баяндауында жарияланды.

ISBN 978-601-337-176-4

ӘОЖ 342(063)
КБЖ 67. 4000.1

© Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, 2019

**МАЗМУНЫ
СОДЕРЖАНИЕ**

СЕКЦИЯ 1 ПРАВОВОЕ ГОСУДАРСТВО: СТАБИЛЬНОСТЬ И ОБЩЕСТВЕННАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ		
Abdikarym S.	Legal issues of cyber security in the Republic of Kazakhstan	12
Chumakova A.V., Pletyago T. Y.	The Perspectives of Anti-Corruption Policy in Russian Higher	16
Oraz R.	European Court of Human Rights and Kazakhstan	18
Tortaeva A.E., Sadvokassov K., Sergaliyev D.	Meaning of corruption in Europe and USA	21
Tsoy K.R.	Comparative analysis of international educational standards in the system of higher education in England and the Republic of Kazakhstan	24
Zhanymbek Y.	«Anti-corruption model of Singapore: theoretical and legal aspect»	28
Айдарбеков Н.	ҚР сайлау жүйесін жетілдірудің кейбір жолдары мен мәселелері	31
Амандыкова С.К.	Трансформация вузов в некоммерческие организации	34
Амандыкова С.К., Жамбаев Е.С., Сакиева Р.С.	К вопросу о формировании конституционной идентичности республики казахстан в контексте формирования единой нации	46
Амандыкова С.К. Корпебаев Ж.	Некоторые аспекты цифровизации избирательного процесса в Республике Казахстан	51
Ахмет Б., Бажай Х.	Адамның ар-намысы мен қадір-қасиетінің деффамациядан қорғалу тетіктері	53
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	57
Баетова К.К.	Правовое регулирование религиозных браков в МЧП	60
Бажай Х., Ахмет Б	Қазақстан Республикасының билік органдары жүйесінде парламенттік институттың қалыптасуы	64
Байбутаев Ә.Ж.	Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұрудың құқықтық негіздері	69
Байкова Е.А., Махмадинов Д.М.	Негативные последствия реализации вопросов социального обеспечения в Республике Казахстан	75
Бауыржан Жұлдыз Бауыржанқызы	Неприкосновенность внутреннего мира личности и её интересов	78
Бейшембиев Э.Ж.	Кыргызстан: защита личности в национальном и международном публичном праве	83

Болтаев А.Д.	Қазақстан Республикасы азаматтардың сайлау құқығын жүзеге асырудағы әлемдік тәжірибеде туындайтын өзекті мәселелер	86
Бусурманов Ж.Д.	Правовая система и современное государство: проблемы, тенденции и перспективы развития	89
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	91
Дайрабаева Н.К.	Актуальные вопросы государственных закупок в рамках ЕАЭС	95
Дайрабаева Н.К.	Перспективы совершенствования финансово-правового регулирования в сфере государственных закупок Республики Казахстан	97
Енсебаева А.Р.	Нулевая терпимость к коррупции - основа правового государства	101
Есенбаев Б.	Қазақстан және шетел азаматтарының сайлау құқығы және оның негізгі аспектілері	105
Жаксыбекова Ф.С., Татебаева Г.С.	Авторлық құқықтарды қорғау ерекшеліктері	108
Жанузакова Л.Т.	О понятии «государственный орган» в теории и законодательстве	111
Женисов С.К., Мысыр О.Д.	Сыбайлас жемқорлықпен күрес – бүгінгі таңдағы өзекті мәселе	115
Жуманова М.Х., Алдебаева Д.А.	Система законодательства социального обеспечения	116
Жуманова М.Х., Лукпан М.	Современные методы борьбы с коррупцией	121
Жунубаева М.М.	Банкротство «самозанятых» граждан в Российской Федерации	123
Ибрагимов Ж.И., Бұлақбаев М.	Кәсіби құқықтық мәдениетті қалыптастырудағы конституциялық принциптер	125
Ибрагимов Ж.И., Жугралин С.А.	Механизм правовой защиты прав и свобод ребенка в Республике Казахстан и Российской Федерации	133
Ибрагимов Ж.И., Қырым Д.	Құқық үстемдігі мемлекеттік қызметшілердің кәсіби құқықтық мәдениетінің негізі	135
Ибрагимов Ж.И.	Қазіргі заманғы мемлекеттік қызметшілердің құқықтық мәдениетін жетілдіру	139
Иванова Ж.Б.	Плагиат в модной индустрии: к вопросу о правовой защите творцов моды	144
Капсалям К.Ж., Капсалямова С.С.	Современные проблемы противодействия уголовным правонарушениям в сфере банковской деятельности	147
Капсалямова С.С., Буртебаева А.А.	Актуальные вопросы правового регулирования деятельности министерства финансов Республики Казахстан в условиях цифровизации	151
Каскабаева Т., Альмухамбетов Ж.Н.	Современное состояние сравнительного правоведения как учебной и научной дисциплины	155
Кусаинова Л.И.	Проблемы бедности в Республике Казахстан и куюго правовое регулирование	158

Мырзатаев Н.Д.	КР-дағы жоғары білім беру саласын құқықтық реттеудің теориясы мен тәжірибесі	162
Мырзатаев Н.Д., Сапарбекова Б.Е.	Педагог мәртебесін құқықтық қорғау – адам капиталының негізі	167
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Элементы функционального анализа деятельности акимов сельских территорий	173
Орманова Ш.Ш., Алибеков А.А.	Факторы, влияющие на эффективность управленческой деятельности в системе местного государственного управления и самоуправления	177
Оспанова А.Н.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл шаралары жүйесінде сыбайлас жемқорлыққа қарсы құқықтық сананы қалыптастыру	181
Рахимбаев Е.Н.	Генезис судебной системы Кыргызской Республики: проблемы. поиски, решения	185
Сагыналиева В.Ж., Темирбекова М.Л.	Предконституционное развитие досоветского Кыргызстана	191
Садуақасова А.А.	Билікті бөлу идеясын дамытудың негізгі кезеңдері және оны әлем елдерінің конституцияларында бекіту	194
Сәтілда А.Ш., Османова Д.Б.	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес мәдениетін нығайту мәселелері	198
Сәулен Н.	Заң шығару және атқарушы билік органдарының өзара қарым-қатынасының мәселелері	200
Сивухова В.В., Тохтарова Т.С.	Мир без конфликтов!	204
Сивухова В.В.	Соотношение международного и внутригосударственного права: взаимодействие, автономное сосуществование	207
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық құқықтық қатынастардың объектілері	211
Смағұлов А.А.	Шариат және қазақ әдет - ғұрып заңдарындағы адам құқықтары мен бостандықтарының өзара үндестігі	216
Смағұлова А.С., Смағұлов А.А.	Әдет-ғұрып заңдарындағы азаматтық қатынас түрлерін құқықтық реттеу аспектілері	220
Смағұлова А.С., Кусаинова Л.И.	Дәстүрлі құқықтың өркениеттілік идеяларының қазіргі қоғамды қалыптастырудағы өзектілігі	225
Стангалиева Г.С.	Нормотворческий процесс в государственном управлении: проблемы и перспективы	228
Тилоева А.М.	Понятие и условия привлечения несовершеннолетних к административной ответственности	231
Тилоева А.М.	Возраст несовершеннолетнего, как особенность административно-правового статуса субъекта административного правонарушения	236
Хайрмуханмедов Н.И.	Қазақстандағы жоғары оқу орындарында эндаумент қорларын құрудың мәселелері	239
Юсупов У.Д.	Правовые аспекты экологического состояния и рационального использования водных ресурсов в Кыргызской Республике	244
Яцек Залесны	Тенденции развития конституционного правосудия в странах Восточной Европы, как выражение спора права	251

	и политики	
СЕКЦИЯ 2 «СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН»		
Nurmagambetov A.M.	Issues on the eeu labor legislation harmonization.	255
Абдираймова А.	Проблемы правового регулирования агропромышленного комплекса Республики Казахстан.	261
Алиева Л. Р.	К вопросу становления института исполнительного производства в гражданском процессе Республики Казахстан	264
Бердиярова Ж. С., Совет Д. Қ.	Қызметкерлердің еңбектік құқықтары және оны қорғаудың қажеттілігі	267
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	270
Жусипова Б.А.	Жер қатынастары субъектілерінің құқықтық мәртебесі	274
Калтаева А. Т.	Міндетті медициналық сақтандырудың құқықтық реттелуі	278
Кенес А.К.	Значение и роль инвестиций в развитии экономики	279
Кусаинова Л. И., Смағұлова А. С.	Қазақ қоғамындағы сауда қатынастарының даму эволюциясы	281
Лейтане А. З.	Трудовое право Латвии и Казахстана	284
Марат Н.М., Оразалиев К.О.	Қазақстан Республикасында кәсіпкерлік қызметті стандарттау саласының құқықтық реттелуі	291
Нургалиева Е.Н.	Проблемы правовой защиты социально-уязвимых слоев населения	299
Нұғыманов Е.Е.	Қазақстан Республикасында жер пайдалану құқығының түсінігі және оның түрлері	303
Омарова Э.Б.	Правовое регулирование переводов на другую работу	305
Омарова Э.Б.	Международное регулирование безопасности и охраны труда	308
Омарова Б.А.	Еңбек құқықтарын бұзылудан қорғауды қамтамасыз ететін заңдық кепілдіктер	311
Өмірзақов П.К.	Корпорацияның жарғылық капиталының құқықтық табиғаты	314
Сабырбек Ш. М.	Тендерлік қатынастарды сыбайлас жемқорлықсыз ұйымдастыру, шетелдік тәжірибе	317
Сабырбек Ш.М.	Загрязнение реки Урал: виды решение данной проблемы	320
Сактаганова И.С.	Функции гражданско-правовой ответственности	321
Смағұлов А.А., Смағұлова Р.А.	Қазақ қоғамындағы азаматтық-құқықтық қатынастардың объектілері	328

Хасенов М.Х.	О судебной практике по трудовым спорам: проблемы и решения	332
СЕКЦИЯ 3 УГОЛОВНОЕ ПРАВОСУДИЕ: ТРАДИЦИИ И ИННОВАЦИИ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ПРАВА		
Ахпанов А.Н.	Актуальные вопросы теории и практики Казахстанского уголовного процесса	336
Акимжанов Т. К.	О превенции уголовного законодательства Республики Казахстан	340
Балтабаев К. Ж., Татиков Р.У.	Проблема альтернативы лишению свободы по системе наказаний в уголовном кодексе Республики Казахстан	344
Казиканов Т. Т.	О совершенствовании понятия оперативно-розыскной деятельности	347
Ким К. В.	Обвинение в структуре принципа состязательности	351
Сартаева Н.А.	уголовно-исполнительное законодательство Республики Казахстан: современное состояние и перспективы совершенствования	354
Сембекова Б.Р.	Оперативно-розыскная деятельность в противодействии терроризму и экстремизму	358
Скаков А.Б.	Предупреждение экстремистских проявлений среди несовершеннолетних и молодежи Казахстана	362
Сматлаев Б.М., Казбек Ж.А.	Практические аспекты реализации противодействия коррупции для государственных и муниципальных служащих Казахстана и России	368
Баймолдина С.М.	Уголовная ответственность за воспрепятствование предпринимательской деятельности в Республике Казахстан	374
Бырдин Е. Н.	Проблемы защиты прав детей в российской федерации и Республике Казахстан: сравнительный анализ	378
Верченко Н. И.	Основания классификации преступного насилия (на примерах правоприменительной практики)	381
Кабакова О.В.	Правовая культура в мировом правовом и информационном пространстве	385
Мергембаева Н.Б.	Использование специальных знаний при расследованиях террористических актов	388
Монгуш А.С.	Историко-правовой анализ проблемы скотокрадства в Республике Тыва	391
Муратханова М.Б., Мұқаметқазинов А.С.	Қазақстан Республикасының киберқылмыстылық саласындағы заңнамасын жетілдіру бойынша ұсыныстар	395
Ашимова Э.А.	Self-determined liability problems for suicide issues	398
Ашимова Э.А.	Кәмететке толмағандар арасындағы қылмыстылықты жоюдың құқықтық және әлеуметтік аспектілері	402
Балгынтаев А. О.	Согласительное и приказное производство В уголовном процессе Казахстана»	408
Нурлұмбаева Л. Е.	Прикладные вопросы расследования и рассмотрения уголовных дел в порядке приказного производства	413
Тулепенов Ж.К., Какимов А.Ж	Татуласуға байланысты қылмыстық жауаптылықтан босатудың кейбір ерекшеліктері	416

Абенова Д. К.	О доступе задержанного подозреваемого к уголовному правосудию	419
Абдулла А. Б.	Организационно-правовые основы обеспечения информационной безопасности	423
Айнабекова М. Б.	Правовое регулирование противодействия терроризму в Республике Казахстан	426
Ануарова К. А.	Виктимологическая характеристика жертв от половых преступлений	430
Аширбек А. Ж.	Уголовная ответственность в налоговых правонарушениях	434
Балтабай М. Б.	Компенсация морального вреда в уголовном процессе: теоретические и историко-правовые аспекты	437
Давидовская В.А.	Институт наказания по уголовному законодательству стран романо-германской правовой семьи: сравнительный анализ	442
Дарменова Д.Б.	Повышение эффективности взаимодействия государственных органов с неправительственными организациями	446
Досанов М.У.	Салықтық қылмыстардың криминалистикалық сипаттамасы мәселесі туралы	450
Есет А.М.	Теория и практика исправительного воздействия и ресоциализации лиц, осужденных к лишению свободы	453
Кетепова С. Г.	История развития института приказного производства в Республике Казахстан и зарубежных странах	455
Кубенова Ш.А.	Уголовная ответственность за неисполнение обязанностей по воспитанию несовершеннолетнего	459
Khasseanova A.R.	Problems of determining the subject of bribery under the criminal legislation of the Republic of Kazakhstan	463
Пахритдинова А.Ш.	Уголовно-правовая характеристика правонарушений в сфере информатизации и связи	466
Sembay G. B.	Procedural bases of house arrest in criminal proceedings	468
Сулейменова М.К.	Организация террористической деятельности: уголовно-правовые и криминологические аспекты	474
Қожахмет А. Қ.	Қылмыстық сот ісін жүргізуде куәгерлік иммунитеттің түсінігі, мәні және маңызы	476
Сиубаева Н. Ж.	Медициналық қылмыстық құқықбұзушылық субъектісінің ерекшеліктері	480
Феткулов А. Х., Каржасова Г.Б., Орынбеков А. С.	Есірткінің заңсыз айналымына қарсы күрес саласындағы халықаралық ынтымақтастық	482
Исмагулов К.Е., Кажмуратова Д.С.	«Совершенствование уголовного законодательства, направленного на противодействие уголовным правонарушениям в сфере экономической деятельности»	486
Абулкаирова А.М.	Экстремизм как неотъемлемый элемент терроризма	490
Байзакова Р.Б., Бекбергенова А.К.	Особенности судебной реформы в Республике Казахстан	494
Исабекова А. Н.	Некоторые проблемы и перспективы развития уголовно - правового регулирования преступлений экономической направленности	498

Сабырбек Ш. М.	Қылмысқа айдап салушылықтың өзектілігі мен негіздері	501
Сокур А. С.	Незаконное перемещение стратегически важных товаров и ресурсов через таможенную границу в рамках евразийского экономического союза	505
СЕКЦИЯ 4 ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА НА ИЗМЕНЕНИЯ В СИСТЕМЕ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВА		
Kulnazarova D.	Extrajudicial resolution of labour disputes in the digitized world	509
Suleimanova I.	Convention on the rights of the child as the main guarantor of state cooperation in the protection of the rights of minors	512
Абаева Х.А.	Принцип долгосрочной устойчивости в сфере коммерческой космической деятельности	516
Абдакимова Д.А.	Правовое регулирование статуса педагога в международном праве и законодательстве зарубежных стран	519
Абенов М.С.	Развитие экономической деятельности Республики Разахстан в условиях интеграции	523
Акпарова Р.Н.	Применение норм международных договоров В уголовном процессе Республики Казахстан	527
Актаева А.Р.	Влияние международного права на национальное законодательство республики казахстан	538
Алпысбаева Ю.А.	Предпосылки и история создания евразийской экономической комиссии	541
Ахметова М.Х.	Международное правовое регулирование мультимодальных перевозок	544
Аюпова З.К., Кусаинов Д.У.	Влияние международного права на изменения правовой системы в условиях интеграции	551
Баймолдинова Е.Т.	Международно-правовое регулирование генной инженерии	554
Бектасова Д.Б.	Соответствие национального законодательства международным стандартам по отправлению правосудия в отношении несовершеннолетних	557
Бырдин Е.Н.	Проблемы защиты прав детей в Российской Федерации и Республике Казахстан: Сравнительный анализ	561
Дуйсенбаева К.И.	Механизм разрешения споров в рамках ВТО	564
Дьяконова А.А., Рахматуллина О.В.	Система источников правового регулирования международного научно-технического сотрудничества в условиях евразийской экономической интеграции: на примере Республики Казахстан	568
Елеубекова Н.Е., Шаймуханов А.Д.	Кеден ісі саласындағы халықаралық ынтымақтастықтың нысаны ретіндегі еуразиялық экономикалық одақтың қызмет етуінің кейбір мәселелері	572
Есиркепова М.М.	Еңбек нарығындағы халықаралық гендерлік теңдік және казахстандағы әйелдердің құқықтық жағдайы	575

Жуманова Н.К.	Концепция международного «мягкого права» в международно-правовой доктрине	580
Жуматаев С.	Имплементация международного гуманитарного права	584
Жуматаев С.	Проблемы определения внутреннего вооруженного конфликта в международном гуманитарном праве	588
Жумашева Н. Ж.	Экономикалық интеграцияның өркендеуі кезінде еуразиялық экономикалық одақта миграциялық жағдайдың дамуы	592
Зукай Ж.	ШЫҰ аясында Қазақстан мен Қытайдың білім және мәдениет саласындағы халықаралық-құқықтық ынтымақтастығы	594
Зязикова Е.М.	Государственный иммунитет и его применение в практике	598
Иманбаев С.М., Батырова С.Б.	Санкции в международном праве	601
Кайратов М.	Space exploration technologies corporation: История компании	604
Карабаев Ф.Ж.	Қылмыстық істер бойынша құқықтық көрсету институтының кейбір пікірталас сұрақтары	607
Қаражан Б.С.	Қазақстан Республикасы мен мұнай экспорттаушы елдер ұйымы арасындағы халықаралық құқықтық қарым-қатынас	609
Костяная Ю.С.	Понятие и место информационной безопасности в системе общей безопасности стран-участниц ЕАЭС	614
Мадмарова А.Д.	Пиратство в международном морском праве	618
Макашева Д.	Правовое регулирование международных перевозок в Республике Казахстан	622
Максым Г.Е.	Спор за залив нутка	624
Ныгметуллинова Д.Е.	Вопросы понятия и сущности общих принципов международного уголовного права	627
Огланов К.Э.	Каспий теңізінің халықаралық-құқықтық мәртебесінің қалыптасуы кезеңдері	631
Ойнарова А.А.	Техническое регулирование – важный инструмент развития торговли в рамках Евразийского Экономического Союза	635
Оленина Т.Ю.	К вопросу о понятии модельных лесов канады и россии	638
Резинкин А.Ю.	Правовое регулирование международного научно-технического сотрудничества России и Узбекистана	641
Реш Р.В.	Вопросы ответственности международных организаций	644

Сарсенова С.Н.	Международно-правовое содержание экономической интеграции Китая и Казахстана	646
Сарсембаев М.А.	Текущие проблемы теории и практики международных договоров Казахстана	650
Серикова И.Е.	Меры ответственности за нарушение таможенных правил	654
Серік Л.С.	Правовые основы технологической модернизации ЕАЭС В контексте целей устойчивого развития	657
Серік Л.С.	Сравнительный анализ международно-правовых документов по борьбе с изменением климата: киотский протокол и парижское соглашение	660
Турмахан А.Б.	Международно-правовое регулирование мирного использования ядерной энергии в Республике Казахстан	662
Файзулла Д.М.	Военное использование космоса в интересах международной безопасности	665
Филатова Е.И.	Правовое регулирование авторского права стран-участниц Европейского Союза.	668

**ТАТУЛАСУҒА БАЙЛАНЫСТЫ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПТЫЛЫҚТАН
БОСАТУДЫҢ КЕЙБІР ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

Тулепенов Жақсылық Кәкімұлы

Tulepenov_zhk@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық Университетінің Заң факультетінің «Қылмыстық-құқықтық пәндер» кафедрасының аға оқытушысы, з.ғ.м.

Какимов Ансаган Жаксылыкович

Магистрант 1 курса кафедры УПД

Құқықтық заңнаманың жетілдірілуі елімізде жалпы қылмыс көрсеткіштерінің төмендеуіне ықпал етіп отыр. Мысалы, ауыр және өте ауыр қылмыс түрлері – 8, тонау деректері – 15, қарақшылық шабуыл – 16, зорлау – 14, ұрлық – 7, бұзақылық 23 пайызға төмендеген.

Өткен 2018 жылғы статистикалық мәліметтерге сүйенетін болсақ ауырлығы жеңіл қылмыстар саны-40615 қылмыс болса, ал орташа ауырлықтағы қылмыстар саны-58589 қылмысты құрайды, әрине бұл сандар он сегіз миллион адамы бар мемлекетке өте көп болып табылады. 2018 жылы ауырлығы жеңіл қылмыстарға байланысты 15204 адам қылмыстық жауаптылықтан босатылды, ал орташа ауырлықтағы қылмыс жасап жауаптылықтан босатылғандар 65329 санын құрайды. Бес жыл бұрынғы статистикалық мәліметтерді алып қарастыратын болсақ, ауырлығы жеңіл қылмыстар саны-15159 ал ауырлығы орташа қылмыстар саны- 88118 құрайды. Ауырлығы жеңіл қылмыс жасағандардың жауаптылықтан босатылғандар саны – 9739 болса, ауырлығы орташа қылмыстар саны- 49543 құрайды. Яғни 2008 жылғы статистикада ауырлығы жеңіл және орташа ауырлықтағы қылмыстардың 50% қылмыстық жауаптылықтан босату негізінде қысқартырылған. Осы жылдардың статистикасын алып қарастыратын болсақ қылмыстылықтың деңгейі жоғарлағаны айдан анық көрініп тұр. Бұл мәліметтерге байланысты әрине қылмыстық жауаптылықтан босату институтының тиімділігіне күмән туады. Бірақ дегенмен ізгілік қағидасына сүйене отырып өз заңнамалық актілеріне өзгерістер енгізген мемлекеттер өте көп және олардың тәжірбиесі көрсеткендей бұл өте тиімді қағидалардың бірі. Егер біз қылмыстық жауаптылықтан босату институтын қолданбай, керісінше ауырлығы жеңіл қылмыстардың әр біреуіне байланысты қатаң жаза қолданып отыратын болсақ елде анархия басталады. Тарихта оған мысал өте көп, соның біреуі Рональд Рейганның қылмыстылықпен күрестегі саясаты. Рональд Рейган 1981-1989 жылдар арасында АҚШ тың ел басшысы болған.

Рейган қылмыстылықпен күресте қатаң шараларды қолданып отырған әр қылмыс қатаң жазаланып отырылған. Және ешқандай жауаптылықтан босату секілді әрекеттер қолданылмаған. Әрине бұл саясаттың жақсы жағы да бар бірінше рет президент болған кезде, қылмыстылықтың саны 40% пайызға дейін төмендеген, алайда екінші сайлаудан кейін оның бұл саясаты өз тиімсіздігін көрсете бастады. Әр штатта прокурор судьяларды, сот процессі өтетін залда өлтіріп, асып қойған қылмыстар жасала басталды. Бұл әрекеттерімен халық қатаң жаза қолдану саясатына қары екендігін білдіріп керісінше қылмыстылықтың саны 2 есе асып кетті. Осы жағдайды ескере отырып кішігірім ауырлығы орташа бірінші рет қылмыс жасаған адамдарға қатысты қатаң жаза қолданбай ақ, олардың түзелуіне қайталап қылмыс жасамауына жағдай жасағанымыз дұрыс болып табылады.

Соңғы он жылда Қазақстанның пенитенциарлық жүйесі күрделі өзгерістерге ұшырады. Қолға алынған реформалар, соның ішінде, қылмыстық заңнамаларды ізгілендіру қарқынды әрі кешенді түрде жүргізілді. [1.3.] Түзеу колонияларында жазасын өтеушілердің құқықтары, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғау аясында бірқатар міндетті іс-шаралар жүзеге асырылды. Сотталғандарға медициналық қызмет көрсету мен тұрмыстық жағдайын түзеу жұмыстары жан-жақты атқарылуда. Тамақтандыру нормаларына да ерекше

мән беріліп отыр. Түзеу мекемелері қайта құрылып, жөндеу жұмыстары да қарқынды жүргізілуде. Түрмелерді зерттеу халықаралық орталығының 2013 жылдың қаңтар айында ұсынған деректеріне сүйенсек, Қазақстан түрме индексі бойынша 221 мемлекеттің ішінде 31-орынға тұрақтаған екен. Мәселен, 2002 жылы елімізде сотталғандардың саны 65 151 болып, Қазақстан дүниежүзі бойынша 3-орынға шыққан. Ал, он бір жылдан кейін, яғни, 2013 жылы бұл статистика – сотталғандар саны 43 мыңға дейін азайған. Алайда, бұл деректер кемігенімен, әлі де жоғары деңгейде қалып отыр. Себебі, қазіргі таңда әр 100 мың адамға 316 жазасын өтеушіден келеді. Ал жалпы жоғарыда айтылған көрсеткіш 100 мың халыққа шаққанда 150 сотталушыдан болса, бұл қылмыстық әділдік пен түрме менеджментінің өз дәрежесінде ұйымдастырылғанын байқатар еді. Салыстырмалы түрде алып қарайық, мысалы Тәжікстанда түрме индексі 130 болса, Англияда – 150, Францияда – 101, Германияда – 80. Ал, көрші Ресейде бұл көрсеткіш 487-ге жетсе, АҚШ-та – 716.

Кішігірім орташа ауырлықтағы қылмыс жасаған адамдарды бас бостандығынан айыру мекемелерінде ұстау біздің еліміздің экономикалық – әлеуметтік жағдайына тиімді емес. Осыған байланысты қылмыстық жауаптылықтан босату институтын қолдану біздің экономикамызға өте пайдалы. Бас бостандығынан айыру мекемелерінде орын тапшылығы тағы бір өзекті мәселе болып отыр. Осы мәселенің шешу жолының бірі қылмыстық жауаптылықтан босату болып табылады. [1.2.]

Қылмыстық жауаптылық заң жүзіндегі жауапкершіліктің (азаматтық-құқықтық, әкімшілік, тәртіптік және т.б. қатарында) бір түрі болып табылады.

Біріншіден, қылмыстық жауаптылық қылмыс жасалған адамның өз істегеніне қылмыстық заңға сәйкес жауап беру міндеті ретінде қарастырылады.

Екіншіден, қылмыстық жауаптылық деп әлгі көрсетілген міндеттің жүзеге асырылуы, яғни ақыры қылмыстық-құқықтық шама санкциясының жүзеге асырылуы танылады.

Үшіншіден, соңғы жылдары қылмыстық жауаптылық оң (позитивтік) тұрғыда (позитивтік қылмыстық жауаптылық дейтін) қарастырыла бастайды, бұл жауаптылық негізінде жеке тұлғаның құқыққа сәйкес тәртібінде және оның қылмыстық заң тыйым салған қылмысты іс-әрекетті жасамау керектігін түйсінгендігінде жатыр.

Ізінше атап кетейік — қылмыстық жауаптылық ұғымын анықтауда көрсетілген бағыттардың бәрі де өз алдына "өмір сүре алады, өйткені қылмыстық жауаптылыққа тән оның мазмұнының өздеріне сәйкес ерекшеліктерін өздерінше айқындайды. Тек мұндай жағдайлардың мақсатты бағыттарын дұрыс белгілеп және олардың іс жүзінде қолдануын жөн анықтаудың маңызы бар.

Философиялық әдебиетте жауаптылық ұғымы:

- ретроспективті (өткендегі үшін жауаптылық) және
- белсенділік (болашақ үшін жауаптылық) тұрғысында (аспектісінде) қарастырылады.

Екінші мағынадағы жауаптылық ұғымы әдетте иман (мораль) мен әдептің (этиканың) еншісіне жатады. Бұл мағынадан алғанда, айталық, әңгіме ата-аналардың балаларының болашағы үшін, оларды тәрбиелеудегі қоғам алдындағы жауаптылығына қарай ойысады. Бұл тұрғыдан алғанда да, жауаптылық адамның борышы, міндетімен сабақтасатын іштей бағыттаушы-реттеушісі іспеттес сипатқа ие болады. Және қылмысты жауаптылықты анықтауға келгенде аталған бағыттардың біріншісі жауаптылықтың әдептілік бағытталуынан туындайды.

Қылмыстық жауаптылықтан босату – адамның әрекетінің қоғамға қауіптілігі аз, онша қауіпті болмауы және адамға қылмыстық жазаны қолданбай-ақ түзелуі мүмкін болған жағдайларда қолданылады. Осыған байланысты қылмыстық құқық қылмыстық жауаптылықтан және жазадан босату немесе жазаны жеңілдікпен айырбастау институтын орнықтырған. Қандай да болмасын қылмыстық жауаптылықтан босатудың түрі қылмыс құрамының белгілері, қылмыстық жауаптылықтың негізі бар болған жағдай да ғана қолданылады. Сот, прокурор, тергеу, анықтау органдары қылмыстық іс жүргізу заңдарын негізге ала отырып қылмыстық жауаптылықтан босату туралы шешімге келеді. Қылмыстық

жауаптылықтан босату тек қана адамның қылмыстық жазалануға жататын әрекеттері болған жағдайда ғана қарастырылады.

Кейбір ғалымдар қылмыстық жауаптылықтан босату ретінде- рақымшылық және кешірім жасау актісін қарастырады. Ал басқалар жауаптылық және жазадан босатудың аралас түрі ретінде қарастырады.

Адамдардың жеке айқындалмаған, белгілі бір санатты кешірім жасау кезінде жазаны одан әрі өтеуден босатылуы не оған тағайындалған жаза қысқартылуы немесе жазаның неғұрлым жеңіл түрімен ауыстырылуы мүмкін.

Рақымшылық қылмыстық құқықтағы гуманизмнің бір көрінісі. Әдетте, біздің мемлекетіміздің тарихындағы атаулы күндерге немесе елдегі белгілі бір оқиғаларға байланысты жарияланады.

Қазақстан Республикасының Парламентіне рақымшылық жасау актілерін шығару құқығы берілген. Рақымшылық жасау актісі, ол шығарылғанға дейін және оның заңды күшіне енгеніне дейін қылмыс жасаған адамдарға таралады. Рақымшылық жасау актісіне сәйкес қылмыс жасағаны үшін сотталған адамдар негізгі жаза түрінен босатылуы, оларға тағайындалған жаза неғұрлым жеңіл түріне ауыстырылуы мүмкін, жазасын өтеген адамның рақымшылық жасау туралы актімен соттылығы алынып тасталуы мүмкін.

Рақымшылық жасау актісіне қарағанда, кешірім ету — бұл ауыр қылмыс жасағаны үшін соттың айыпталған адамға қатысты жеке кешірім жасау актісі. Кешірім ету актісін шығару назар аударуға және қолдауға тұрарлық ерекше мән-жайларға негізделеді — шын өкіну, ізгілік. Кешірім ету нақты адамдарға қатысты, атап белгіленген бір немесе бірнешеуіне қолданылады. Кешірім ету актісінің нәтижесінде анағұрлым қатаң жазалар (өлім жазасы сияқты) жазаның неғұрлым жеңіл түріне ауыстырылуы не жаза қысқартылуы немесе алынып тасталуы мүмкін.

Кешірім ету құқығы Қазақстан Республикасының Президентіне берілген. Кешірім ету жасалған қылмыстың санаттарымен де, қолданылған жазаның түрімен де шектелмейді. Рақымшылық және кешірім жасау актісін мен қылмыстық жауаптылықтан босату негізі ретінде қарастырмаймын. Өйткені, жоғарыда айтып кеткендей рақымшылық және кешірім жасау актісі жазадан босату болып табылады. [1.1.] Сонымен, қылмыстық жауапкершіліктен босату деп, қылмыс жасаған адамды мемлекет тарапынан соттау міндетінен, оның әрекетін теріс бағалау түрінде босатуды айтады.

Қылмыстық кодексте қылмыстық жауапкершіліктен босатудың көптеген түрлері қарастырылған. Жазалаудан босату деп соттың үкімімен тағайындалған қылмыстық жазаны өтеу міндетінен айыпты адамды толықтай немесе ішінара босатуды айтады.

Қылмыстық жауаптылық, әдетте, жаза арқылы жүзеге асырылады. Бірақ та кейбір жағдайларда қылмыспен күрес жаза қолданбай- ақ жүргізіле беруі мүмкін. Қылмыспен күрес практикасында қылмыстық жауаптылық пен жазадан босату институттары мейлінше кең таралған. Аталған институттарды қолдану негіздері босату түріне байланысты әрқилы болғанымен, жасалған іс-әрекеттің құқықтық сипаты өзгеріссіз қалады. Яғни ол іс-әрекет қылмыстық сипатта болады.

Қылмыстық жауаптылықтан босату қылмыстық-құқықтық мәжбүрлеуді біртіндеп жеңілдетумен азайту тенденциясын бейнелейді. Барлық жауаптылықтан босату түрлері әр жағдайда индивидуалды, тұлғаның жеке қасиеттерін терең талдау нәтижесінде және осы тұлғаның қылмыстық жаза шарасын қолданбай түзелуі мүмкін деп танылған жағдайда ғана қолданылуы тиіс. [1.7.]

Өзінің мазмұны бойынша қылмыстық жауаптылықтан босату тек жазаны өтеуден босатуды ғана емес, сонымен бірге жазалау шараларын белгілеуден де босатуды білдіреді. Қылмыстық жауаптылықтан босату ескіру мерзімінің өтуіне байланысты жазадан босатудан басқа жағдайларда, тиісті органның құқығы болып табылады. Ал ескіру мерзімінің өтуіне байланысты жауаптылықтан босату бұл органдар үшін міндетті болады. Қылмыскерге тек қылмыстық жазалау шараларын, оның ішінде ауыр, қатал жаза қолдану арқылы ғана

қылмыскерлікті біржола жеңе алмайтындығымызды тарих дәлелдеді. Ал қылмыскерліктің алдын алу, одан сақтандыру шараларының бұл күресте көмегі көп екендігі сөзсіз.

Қылмыскерлікпен күресте мемлекет басқа да шараларды қолданады. Мұндай шаралардың бірі - жаза. Қылмыстық заң нормаларын сақтауды мемлекет мәжбүрлеу арқылы қамтамасыз етеді, себебі бұл нормалардың бұзылуы заңның басқа салаларындағы нормалардың бұзылуына қарағанда мемлекет мүддесіне, қоғам мүддесіне немесе жеке азаматтар мүддесіне үлкен зиян келтіреді.

Осы жағдайдың бәрін ескере отырасақ, Қылмыстық жауаптылық ол- қылмыстық іс қозғалып, жаза тағайындалып, соттылық біткенше дейін созылады. Ал Қылмыстық жаза- жаза тағайындалып, жаза орындалып біткенге дейін қолданылады. Осыған байланысты Қылмыстық жаза, жауаптылықтың бір түрі болып табылады. Көптеген шет мемлекеттер жаза мен жауаптылықтан босату нормаларын екіге бөліп қарастырмаған, керісінше бір институт ретінде ғана қарастырған.

Қылмыстық кодекс ережелерінің ізгілуіне қарамастан лаңкестік, экстремизм, жас- өспірімдерге қатысты зорлық-зомбылық әрекеттер, ұйымдасқан қылмыс түрлеріне қатысты санкциялар қатандатылған.

Қазақстанның қылмыстық –құқықтық саласын жетілдіру мен адам құқығын қорғау шараларын жетілдіру 2025 жылға дейінгі стратегиялық жоспарды қарастырылғандығын ескеретін болсақ, қылмыстық заңнаманы ізгілендіру бағытындағы жұмыстар өкілетті органдар тарапынан жалғаса беретін болады.

REFERENCES:

- 1) Қазақстан Республикасының Конституциясы. Scientific and practical comments. Astana 2018
- 2) Қазақстан Республикасының Қылмыстық Кодексі. 2015 ж.
- 3) Қазақстан Республикасының Қылмыстық іс зыргизу Кодексі. 2015 ж.
- 4) Kuricyn V.M. Istoriya gosudarstva i prava Rossii. 1929 - 1940. M., 1998.-S.3
- 5) Kozhevnikov M.V. Istoriya sovetskogo suda. 1917-1936.-S.4
- 6) Tagancev N. S. Ugolovnoe ulozhenie 22 marta 1903. – SPB: 1904. –S.9
- 7) Lejkina N. S. Problemy sov-go ugolovnogo prava v period razvernutoго str-va kommunizma.L.,1963.-S.3
- 8) Naumov A. V. , Zagorodnikov N. I. Ugolovnaya otvetstvennost' i ee realizaciya v deyatelnosti organov vnutrennih del. – M., 1987 –S.4
- 9) Қазақстан Республикасының құқықтық саясат тұзшырымдамасы - Концепция правовой политики Республики Казахстан. - Алматы: ZHeti zharғы. 2002. – 10 бет.
- 10) Kan G.V., SHayahmetov N.U. Қазақстан тарихы. – Алматы: Kitap, 2007. -2 бет.

УДК 343.125

О ДОСТУПЕ ЗАДЕРЖАННОГО ПОДОЗРЕВАЕМОГО К УГОЛОВНОМУ ПРАВОСУДИЮ

Абенова Диана Куанышевна

diana.abenova@bk.ru

Магистрант кафедры уголовно-правовых дисциплин ЕНУ им. Л.Н.Гумилева,
Нур-Султан, Казахстан

В соответствии с Концепцией правовой политики Республики Казахстан на период с 2010 до 2020 годы, уголовное и уголовно-процессуальное законодательство было реформировано с целью создания оптимальной модели отечественного судопроизводства. Концепция предусматривала введение новых институтов, направленных на дальнейшее последовательное развитие основополагающих принципов защиты прав и свобод человека в уголовном процессе. Новый порядок производства по уголовным делам направлен на неукоснительное обеспечение защиты от необоснованного подозрения, обвинения и